

Nr 45

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 81 § konkurslagen.

Genom en den 31 mars 1967 dagtecknad proposition, nr 113, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av tredje lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda i statsrådet och lagrådet förda protokoll föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till lag om ändrad lydelse av 81 § konkurslagen.

Propositionens huvudsakliga innehåll

Lagstiftningen om förlagsinteckning och inteckning i jordbruksinventarier ersätts den 1 juli 1967 av en ny lag om företagsinteckning. I propositionen föreslås sådan ändring i konkurslagen att företagsintecknad egendom får svara för allmänna konkurskostnader i samma utsträckning som f. n. gäller i fråga om förlags- och inventarieintecknad egendom.

Lagförslag

Det vid propositionen fogade lagförslaget har följande lydelse.

Förslag

till

Lag

om ändrad lydelse av 81 § konkurslagen

Härigenom förordnas, att 81 § konkurslagen skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)

(Föreslagen lydelse)

81 §.

Finnes i — — — — — för egendomen.

Då särskild förmånsrätt äger rum i boet tillhörig egendom, må ej till förfång för någon, som äger sådan

Då särskild förmånsrätt äger rum i boet tillhörig egendom, må ej till förfång för någon, som äger sådan

(Nuvarande lydelse)

förmånsrätt eller förmånsrätt, som skall beaktas framför den särskilda, av egendomens avkastning och köpeskilling gäldas annan konkurskostnad än ovan sagts; dock att, där den särskilda förmånsrätten är av beskaffenhet att kunna göras gällande endast i konkurs, av egendomen må bestridas jämväl övriga konkurskostnader, i den mån boet eljest ej lämnar tillgång därtill.

(Föreslagen lydelse)

förmånsrätt eller förmånsrätt, som skall beaktas framför den särskilda, av egendomens avkastning och köpeskilling gäldas annan konkurskostnad än ovan sagts; dock att, där den särskilda förmånsrätten grundar sig på företagsinteckning, av egendomen må bestridas jämväl övriga konkurskostnader, i den mån boet eljest ej lämnar tillgång därtill.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1967.

Inledning

I propositionen anför chefen för justitiedepartementet, statsrådet Kling, inledningsvis följande.

I 81 § konkurslagen (KL) meddelas bestämmelser om fördelning av konkurskostnader på sådan egendom i vilken särskild förmånsrätt äger rum och annan egendom. Enligt paragrafens första stycke skall kostnader som hänför sig till sådan egendom i vilken särskild förmånsrätt äger rum (speciell konkurskostnad) bestridas av den egendomens avkastning och köpeskilling i den mån det har betydelse för andra borgenärers rätt. Som speciell konkurskostnad räknas enligt paragrafen »kostnaden för egendomens vård och försäljning ävensom det arvode till rättens ombudsman och förvaltare, som enligt vad i 82 och 83 §§ stadgas skall utgå för egendomen». Å andra sidan får enligt andra stycket inte till förfång för någon som äger sådan särskild förmånsrätt eller förmånsrätt, som skall beaktas framför den särskilda, av egendomens avkastning och köpeskilling betalas annan konkurskostnad (allmän konkurskostnad). Från denna sistnämnda regel görs dock det undantaget att om den särskilda förmånsrätten är av beskaffenhet att kunna göras gällande endast i konkurs även allmänna konkurskostnader får bestridas av egendomen, i den mån boet i övrigt inte lämnar tillgång därtill. Egendom som omfattas av förlagsinteckning kan alltså komma att belastas av allmänna konkurskostnader.

Nuvarande bestämmelser om förlagsinteckning ersätts den 1 juli 1967 av lagen den 29 juli 1966 (nr 454) om företagsinteckning (betr. ikraftträdandet se 1966: 646). En nyhet i denna lag är att företagsinteckning till skillnad från förlagsinteckning får göras gällande inte bara i konkurs utan också vid utmätning. Det innebär att bestämmelserna i 81 § KL får en annan tillämpning på egendom som omfattas av företagsinteckning än på egendom som omfattas av förlagsinteckning. Undantagsregeln i andra stycket blir nämligen inte tillämplig.

Med anledning härav har advokaterna Sten Lindskog och Anders R. Öhman samt direktören Sven Åvall i framställning den 13 februari 1967 till chefen för justitiedepartementet väckt fråga om ändring av 81 § KL. Sökandena har sedermera i en skrift den 28 februari 1967 utvecklat vissa synpunkter på behovet av ändring.

Efter remiss har yttranden över de inkomna skrifterna avgivits av hovrätten för Västra Sverige, lagberedningen, exekutionsväsendets organisationsnämnd, Svenska bankföreningen och Föreningen Sveriges häradshövdingar. Även Sveriges advokatsamfund har beretts tillfälle att yttra sig.

De inkomna skrifterna och remissyttrandena

Utskottet hänvisar till propositionen s. 4—8.

Departementschefen

I 81 § KL anges hur konkurskostnader skall fördelas på olika slags egendom. Åtskillnad görs mellan vad man brukar kalla speciella och allmänna konkurskostnader. De speciella är sådana som hänför sig till egendom i vilken särskild förmånsrätt äger rum, t. ex. förlagsintecknad egendom. Kostnader av detta slag skall tas ut ur den egendom till vilken de hänför sig. Allmänna konkurskostnader kan avse t. ex. arvodeskrav med anledning av konkursbouppteckning, granskning av bevakningar, behandlingen av tvistiga fordringar och upprättande av utdelningsförslag. De får enligt lagrummet inte belasta sådan egendom i vilken särskild förmånsrätt äger rum. Enligt en undantagsregel får dock allmänna konkurskostnader tas ut ur egendomen, i den mån annan egendom inte förslår därtill, om förmånsrätten är av beskaffenhet att kunna göras gällande endast i konkurs. Det gäller främst förlagsinteckning. Till skillnad från förlagsinteckning kan företagsinteckning enligt lagen om företagsinteckning göras gällande även vid utmätning. Den ifrågasatta ändringen i 81 § KL syftar till att ge företagsinteckning samma ställning i förhållande till allmänna konkurskostnader som förlagsinteckning. Utan lagändring kan inte allmänna konkurskostnader tas ut ur avkastningen av eller köpeskillingen för företagsintecknad egendom.

Remissinstanserna har i allmänhet uttalat sig för den ifrågasatta lagändringen.

Med hänsyn till grunderna för 81 § KL kunde det väl synas mest följdriktigt att behålla paragrafen oförändrad. Bestämmelserna i paragrafen bygger nämligen bl. a. på tanken, att borgenärer med särskild förmånsrätt som kan göras gällande även utan konkurs inte skall behöva betala några allmänna konkurskostnader. Eftersom innehavare av företagsinteckning kan göra sin förmånsrätt gällande vid utmätning, bör han alltså vara befriad från ansvaret för allmänna konkurskostnader.

Flera skäl talar emellertid i motsatt riktning. Till en början är det uppenbarligen ett stort allmänt intresse att företag, som inte är ekonomiskt bärkraftiga, avvecklas eller saneras i god tid. Även om små företag med relativt enkla ekonomiska förhållanden kan avvecklas genom utmätningsmans försorg, bör lagstiftningen inte resa hinder mot avveckling genom konkurs. Om allmänna konkurskostnader får tas ut ur företagsintecknad egendom, får man onekligen större garantier för att en avveckling verkligen kommer till stånd, när gäldenär med betydande tillgångar är konkursmässig. Härmed sammanhänger att företagsinteckningens objekt blir mycket omfattande och att därför, när en näringsidkare står inför utmätning eller konkurs, han inte kan antas äga annan egendom än sådan som är intecknad (jfr prop. 1967: 16 s. 136). Innehavare av företagsinteckning har, eftersom hans förmånsrätt kan åberopas vid utmätning, inte något eget intresse av att begära gäldenären i konkurs. Men det kan inte heller förväntas, att borgenärer utan säkerhet i gäldenärens egendom skall ta initiativ till konkurs. De kan ju i allmänhet inte påräkna någon utdelning i konkursen. I stället kan de bli betalningsskyldiga för de allmänna konkurskostnaderna.

Vad jag nu har sagt gäller inte till alla delar sådana borgenärer som för sina fordringar kan åberopa bättre förmånsrätt än den som företagsinteckning medför (17 kap. 7 § HB). Av dessa borgenärer måste särskild hänsyn tas till arbetstagare med lönefordringar mot gäldenären (17 kap. 4 § HB). Lönefordringar anses kunna göras gällande med förmånsrätt bara i konkurs (jfr 17 kap. 13 § HB). En konkurs i vilken det inte finns täckning för konkurskostnaderna skall avskrivas som s. k. fattigkonkurs (185 och 186 §§ KL). Företagsinteckningsinstitutet kan sägas öka risken inte bara för att konkurs kommer till stånd för sent utan även för att konkurs i onödan behandlas som fattigkonkurs. Innehavaren av en lönefordran, som vill försätta gäldenären-näringsidkaren i konkurs, kan sålunda med 81 § KL oförändrad bli tvungen att trots sin goda förmånsrätt ställa säkerhet för konkurskostnaderna. Om han inte ställer säkerhet, riskerar han att konkursen avskrivs som fattigkonkurs. Om han å andra sidan ställer säkerhet, bör han visserligen få utdelning för sin fordran men han får kanske inte tillbaka sina kostnader för den ställda säkerheten. Detta blir fallet om i konkursboet endast ingår företagsintecknad egendom och inteckningshavaren inte får full täckning för sin fordran. En ordning enligt det nu anförda är inte tillfredsställande.

Borgenärer med företagsinteckning som säkerhet behöver som jag redan har framhållit inte begära gäldenären i konkurs för att tillgodose sina intressen. Men även om inteckningshavarna kan använda sig av utmätning är kanske trots allt en lagändring mest förenlig även med deras intressen. Detta beror på att de ofta kan få större utdelning, om en gäldenärs rörelse avvecklas genom konkurs än om det sker genom utmätning. Avveckling i tid genom konkurs kan sålunda förväntas förebygga värdeförstöring. Att

riskan för värdeförstöring i första hand drabbar andra borgenärer än företagsinteckningshavarna är emellertid tydligt.

Jag vill här inskjuta att jag i detta sammanhang bortser från möjligheten för gäldenären att få till stånd ackord. Ackordsförfarandet får i princip anses vara överlägset konkursförfarandet, när det gäller att hindra värdeförstöring.

I och för sig är det angeläget att man inte vidtar sådana åtgärder som försvagar företagsinteckningens kreditvärde. Den här diskuterade ändringen i 81 § KL behöver emellertid inte spela någon större roll för kreditvärdet. Den förmögenhetsmassa i vilken inteckningshavaren har säkerhet är som lagberedningen har framhållit underkastad så stora svängningar att konkurskostnaderna torde vara av underordnad betydelse. Bankföreningen har heller inte velat motsätta sig en lagändring.

Som lagberedningen har framhållit torde en ordning enligt vilken de allmänna konkurskostnaderna kan tas ut även ur företagsintecknad egendom vara betydligt enklare än den motsatta. Borgenären behöver i så fall inte närmare undersöka — om nu detta över huvud är möjligt — huruvida en insolvent gäldenärs tillgångar täcker företagsinteckningshavarens fordran. Vidare kan konkursförvaltare och rättens ombudsman med större trygghet ägna sig åt sina uppgifter utan att behöva riskera att deras arvoden blir reducerade.

Jag anser i likhet med flertalet remissinstanser övervägande skäl tala för en sådan ändring i 81 § KL att allmänna konkurskostnader kan tas ut ur företagsintecknad egendom, i den mån annan egendom inte förslår därtill. Som lagberedningen anfört bör denna lagändring kunna genomföras utan att man avvaktar beredningens översyn av KL.

Någon annan särskild förmånsrätt än företagsinteckning behöver i praktiken inte beaktas vid en lagändring. Jag föreslår därför att den nuvarande formuleringen i 81 § andra stycket KL »där den särskilda förmånsrätten är av beskaffenhet att kunna göras gällande endast i konkurs» ersätts med »där den särskilda förmånsrätten grundar sig på företagsinteckning».

Lagändringen bör i likhet med den nya lagen om företagsinteckning och dess följdförfattningar träda i kraft den 1 juli 1967. Att den nya bestämmelsen blir tillämplig även på förlagsinteckningar och inteckningar i jordbruksinventarier följer av punkt 3 andra stycket i övergångsbestämmelserna till lagen om företagsinteckning. Någon särskild övergångsbestämmelse till skydd för innehavare av sådana inteckningar fordras alltså inte. En sådan övergångsbestämmelse är inte heller motiverad av andra skäl.

Lagrådsbehandlingen

Lagrådet har lämnat lagförslaget utan erinran.

Utskottet

Utskottet har icke funnit anledning till erinran mot det framlagda lagförslaget och får därför hemställa,

att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition, nr 113.

Stockholm den 11 maj 1967

På tredje lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit:

från första kammaren: herrar Alexanderson, Göran Karlsson, Svante Kristiansson, Erik Jansson, Åkesson, Hermansson*, fru Landberg och herr Svenungsson;

från andra kammaren: herrar Levin, Johansson i Torp*, Nyberg, Grebäck, Hedin, Persson i Tandö, fröken Anderson i Lerum och herr From.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.